

Razumevanje trajnostnosti med mladimi v luči vpliva soft clil učnih enot pri dijakih drugih letnikov gimnazijskih programov

Understanding sustainability among young people in the light of the influence of soft CLIL learning units in second year students of high school programs

Ana Vovk, Univerza v Mariboru

Jana Ambrožič Dolinšek, Univerza v Mariboru

Povzetek

Čeprav veliko slišimo o trajnostnosti in trajnostnem razvoju, je razumevanje teh pojmov še vedno slabo, kar potrjuje tudi počasno uveljavljanje teh načel v načinu življenja ljudi. Če smo pred leti slišali le za trajnostni razvoj, se danes vse bolj pogosto uporablja pojem trajnostnost, ki nakazuje globlji pomen te besede. Definicija trajnostnega razvoja poudarja namreč le gospodarski razvoj, ne pa tudi socialni, družbeni, etični in okoljski. Zato namesto trajnostnega razvoja govorimo o trajnostni prihodnosti, ki pa vključuje tudi vidike upravljanja in ohranjanja ravnesja na Zemlji. V okviru projekta Erasmus+ *Problemorientierter Soft CLIL Ansatz für nichtenglischen FS Unterricht* smo opravili raziskavo o razumevanju trajnostnosti ter trajnostnega turizma med dijaki 2. letnikov v okviru pouka nemškega in ruskega jezika. Ta raziskava je bila pomembna zato, ker je med mladimi poznavanje trajnostnosti šibko. Vprašalnik je vseboval vprašanja o razumevanju različnih vidikov trajnostnosti in trajnostnega turizma. Izpeljali smo ga dvakrat, in sicer pred uporabo modula Trajnostni turizem in po njem s ciljem, da smo spremljali učinek teh vsebin na razumevanje pri dijakih. Pomemben rezultat prispevka je terminološki in vsebinski prispevek razumevanja trajnostnosti in trajnostnega turizma s poudarkom na mladih, zlasti v okviru tujega jezika.

Ključne besede: ekosistem, trajnostnost, trajnostni turizem, nemški jezik

Abstract

Although we hear a lot about sustainability and sustainable development, the understanding of these concepts is still poor, which is also confirmed by the slow implementation of these principles in people's way of life. If years ago, we only heard about sustainable development, nowadays the term sustainability is increasingly used, which indicates the deeper meaning of this word. The definition of sustainable development only emphasizes economic development but not social, societal, ethical and environmental development. Therefore, instead of sustainable development, we speak of a sustainable future, which includes aspects of management and maintenance of balance on Earth. As part of the Erasmus + *Problemorientierter Soft CLIL Ansatz für nichtenglischen FS Unterricht*, we conducted a survey on the understanding of sustainability and sustainable tourism among second year students. The survey was important because knowledge about sustainability is weak among young people. The questionnaire contained questions on understanding different aspects of sustainability and sustainable tourism. We conducted it twice, before and after using the module Sustainable Tourism, with the aim of assessing the impact of this content on students' understanding. An important result of the work is the terminological and content contribution of the understanding of sustainability and sustainable tourism with a focus on young people, especially in the context of a foreign language.

Keywords: ecosystem, sustainability, sustainable tourism, German language

1. Uvod

V prispevku v prvem delu razložimo besedo trajnostnost, ki se nanaša na precej več kot le na ravnanje z naravnimi viri ter odpadki, ki nastajajo pri proizvodnji dobrin in storitev. Do zdaj se pogosto razprave o trajnostnosti nanašajo predvsem na ta materialno-tehniški vidik. Vse bolj pa v ospredje prihajajo potrebe po širšem razumevanju tega pojma in v nadaljevanju predstavljamo holistični koncept trajnostnosti v družbeno/kulturnem, ekonomskem, okoljskem, tehnološkem in individualnem kontekstu.

Širše razumevanje trajnostnosti je nujno zaradi sprememb, ki so potrebne za dolgoročno odgovorno življenje na Zemlji. Tudi v projektu *Problemorientierter Soft CLIL Ansatz für nichtenglischen FS-Unterricht* smo sledili takemu širšemu razumevanju trajnosti in dijakom postavili v vprašalnikih trditve iz vseh dimenzij življenja, nato pa spremljali njihovo razu-

mevanje tega pojma pred in po delu z modulom Trajnostni razvoj in trajnostni turizem (pojma povezujemo v trajnostnost).

V nadaljevanju sledi pregled pomembnejših ugotovitev o trajnostni, nato razložimo trajnostnost z grafičnimi prikazi ter prikažemo rezultate opravljene raziskave o razumevanju teh pojmov med dijaki 2. letnikov izbranih gimnazij. Metodologijo projekta razložimo v posebnem podglavju.

2. Trajnostni razvoj in trajnost

V raziskavi *A new systems approach to sustainability* piše Papps (2012), da govorimo pri družbeni trajnosti o nenehnem vzpostavljanju človeško - institucionalnega ravnotežja in blaginje, ki gradita uspešno socialno enoto. Sem spadajo elementi, kot so pravičnost, enakost, odnosi med družbenimi skupinami, družina, kolektivno vedenje, družbeni razred, rasa, etničnost, izobrazba in vloga institucij v družbi. Kulturni dejavniki vključujejo skupne vrednote, prepričanja, družbene prakse in vedenje, ki zaznamuje človeško znanje in delovanje. Znotraj tega konteksta se moramo vprašati, kako oblikovanje določenih izdelkov, procesov in storitev spreminja naša življenja, ter oceniti, kakšen je njihov vpliv na blagostanje ljudi. S tem v mislih se bomo lažje odločili, ali je pametno oblikovati določen izdelek ali storitev.

Nadalje pri ekonomski trajnosti razmišljamo o dejavnikih, ki vplivajo na ekonomsko blagostanje in značaj skupnosti, kamor vključujemo življenjski standard, stopnjo zaposlenosti, poslovno ozračje in vlogo korporacij v vsakdanjem življenju posameznikov. Z vidika trajnosti je pomembno, da korporacije razvijejo tako lokalno kot globalno zavest ter ugotovijo, kako lahko notranje ekonomske prakse prispevajo k trajnostnim skupnostim na lokalni, regionalni in globalni ravni.

Pri okoljski trajnosti, ki spada med najbolj raziskane vidike trajnostnosti, je poudarek na oblikovanju takšnih izdelkov, procesov ali struktur, ki bodo imeli manj obremenjujoč, nevtralen ali neškodljiv vpliv na okolje in njegove sisteme. Pri tem pa obstaja kot večni problem dejstvo, da je v današnjih družbah profit običajno vrednoten višje kot pa dobrobit okolja.

Tako pridemo do tehnične trajnosti, znotraj katere se ukvarjamo z različnimi mehanskimi in tehničnimi dejavniki, ki so del oblikovanja in proizvodnje izdelkov. Natančneje govorimo o elementih, kot so znanstveno raziskovanje in primerna tehnologija, ki v primerjavi z alternativami podirajo oblikovanje, delovanje in razvoj izdelka, enostavnost in vzdrževanje trajne gradnje, da izdelki delujejo na način, ki se sklada z namenom,

za katerega so bili oblikovani, govorimo tudi o primerni izbiri materialov ter o zmanjšanju, ponovni rabi ali primernem recikliranju delov materiala. Namen tehnološke trajnosti je spodbujanje takšnih proizvodnih praks, ki imajo manj škodljiv vpliv tako v okoljskem, družbenem kot v ekonomskem kontekstu.

Nazadnje moramo omeniti še individualno trajnost. Gre za vidik trajnostnosti, ki je v večini obstoječe literature na to temo spregledan, kljub temu, da je njegova implementacija ključnega pomena. Živeti trajnostno pomeni, da imamo visoko razvit sistem vrednot, ki nam omogoča zavedanje o medsebojni prepletenosti globalnih sistemov, prav tako pa moramo obdržati nadzor nad svojim fizičnim, čustvenim, družbenim, okoljskim in intelektualnim vidikom življenja. Individualna trajnost je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na to, kako uspešne bodo aktivnosti v preostalih štirih kontekstih. Če se posamezniki na osebni ravni ne zavedajo pomena trajnostnosti, potem ne morejo posedovati teh znanj na lokalnem in globalnem nivoju. Pomembno je, da se zavedamo, da na družbenem nivoju ne bo prišlo do trajnih sprememb, dokler ljudje ne bodo razumeli in implementirali pomena trajnostnosti na osebni ravni.

2.1 Razumevanje pomena besed trajnostni razvoj in trajnostnost

Trajnostni razvoj so prvič opredelili leta 1987 kot »takšen razvoj, ki zadošča današnjim potrebam, ne da bi pri tem ogrožal možnosti prihodnjih generacij, da zadostijo svojim lastnim potrebam« (WCED, 1987). Kasneje so spoznali, da je že sama opredelitev besede zelo sporna, saj v prvi vrsti promovira zamegljeno razmišljanje, ker poskuša združiti dve nezdružljivi ideji, in sicer idejo o varovanju okolja in idejo o ohranjanju gospodarstva. Na nek način »kliče« po ohranjanju razvoja, ne pa ohranjanju narave (Harington, 2016).

Besedna zveza trajnostni razvoj se vse bolj nadomešča z besedo trajnostnost (Vovk Korže, 2013), saj je trajnostni razvoj ves čas preveč poudarjal ekonomsko (gospodarsko) dimenzijo na račun okolja in sociale. Definicija opisuje trajnostni razvoj kot način gospodarjenja, ki zadovoljuje potrebe sedanje družbe, ne da bi se zmanjšale možnosti prihodnjim generacijam. Vendar analiza te definicije pokaže, da tak razvoj v prihodnje sploh ni mogoč, saj poudarja le gospodarstvo, ohranja in podpira potrošništvo in koriščenje naravnih virov, ki so že sedaj ogroženi. Napačno predpostavlja, da bodo tudi prihodnje generacije imele enake potrebe, kot jih ima sedanja generacija, in ne predvideva nobenih omejitev. Če ne bomo naredili nobenih

sprememb, prevzeli nobenih odgovornosti, če ne bomo preventivno delovali in varčevali z naravnimi viri, potem ni pričakovati trajnostne prihodnosti.

Trajnostnost (*ang. sustainability*) oz. načelo trajnostnosti (*ang. concept of sustainability*) je razloženo v članku Teoretični in terminološki vidiki koncepta trajnostnosti/sonaravnosti (Plut, 2002). Tudi v Tehniški metalurški slovar sta vključeni trajnostnost (načelo, da se potrebe današnje generacije, predvsem z vidika surovin, energije in varovanja okolja, zadovoljujejo tako, da ne bodo ogrožale zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij) in sonaravnost (načelo, da mora obstajati dinamično ravnotežje med izrabo in regeneracijo naravnih virov, kar pomeni, da morajo biti naravni viri surovin in energije na razpolago tudi prihodnjim generacijam). Oba slovenska termina ustrezata angleški besedi *sustainability*, vendar v slovarju nista opredeljena kot sopomenki (čeprav bi sodeč po definicijah obeh terminov lahko bila). Naj dodamo še, da je v Tehniškem metalurškem slovarju tudi iztočnica trajnost, ki ustreza angleški besedi *durability*, v nekaterih virih pa je med trajnostjo in trajnostnostjo vzpostavljena sopomenskost, gl. npr. učbenik *Trajnostni razvoj z izbranimi poglavji iz biologije* (Smole Đorđević, 2010).

Čeprav je beseda trajnostnost nenehno okrog nas, je nejasna in ne preveč konkretna. Trajnostnost pomeni tudi prihodnjo sposobnost preživetja, ohranjanje ravnovesja ali odgovorno ravnanje. Ali preprosto »naredite pravilno«. In če je nekaj trajnostno, je trajno, smiselno, ohranjajoče, okolju prijazno. Toda tudi učinkovito, neprestano, dolgotrajno ali morda celo simbiozno. Izraz »trajnostno« izhaja iz nemške gozdarske teorije 18. stoletja. Že leta 1713 je glavni rudar Hans Carl von Carlowitz iz Freiberga v tedanji Kneževini Saški objavil gozdarsko publikacijo *Sylvicultura oeconomica*, ki je prvič govorila o »stalni in trajnostni rabi«. Ko je von Carlowitz prišel do izraza, so bile na številnih območjih Evrope potrebne velike količine lesa za rudarstvo in taljenje rude. Počasi je bila okolica številnih rudarskih mest izkrčena. Grozilo je pomanjkanje lesa. Na začetku 18. stoletja je bilo treba les pripeljati z velike razdalje čez reke. Von Carlowitz je opozoril, da bi brez lesa »trpeli velike težave«. V svoji *Sylvicultura oeconomica* je pozval k ohranjanju gozdov. Ljudje bi morali, kot je zapisal, varčevati z lesom, ohranяти gozdove s sejanjem in sajenjem ter iskati »nadmestke«, ki so alternative lesu. Na splošno naj ljudje odstranijo le toliko lesa, kolikor ga lahko ponovno zraste. Cilj gospodarjenja z gozdovi je bil trajno - torej trajnostno - doseči čim večji donos lesa brez pretiranega izko-

riščanja gozda. Že pred 300 leti je von Carlowitz postavil zahteve, ki imajo tudi pomembno vlogo v sedanji razpravi o trajnosti. Poudarek pa je bil na ekonomskih vidikih, ne na naravi in varstvu gozdov kot takih. To se je pokazalo tudi pri zasnovi gozdov, saj so takrat veljali za trajnostne: šlo je bolj za monokulture iz drevesnih vrst, ki so bile za lesno industrijo zanimive, kot za naravne gozdove. Ker je bil koncept trajnosti prvotno jasno in ozko opredeljen, je bilo mogoče izpeljati tudi zavezujoča pravila. Za vsako vrsto drevesa so bile določene stopnje sekanja, največja količina lesa, ki ga je bilo mogoče vsako leto posekati v gozdu.

Glede na to raznolikost pomenov lahko razumemo, zakaj mnogi neredi uporabljajo izraz. Veliko t.i. zelenega pranja poteka pod naslovom trajnost - zlasti v okviru največjega trajnostnega diskurza, ki ga imamo: gospodarstva, za katerim se številni mediji kar lovijo, ne da bi sami izrazili dvom. V politiki še vedno potekajo majhne razprave o trajnosti, toda najstarejša in najintenzivnejša je v znanosti. Če jih pogledate, postane bolj jasno, kaj lahko pomeni ta izraz, od kod prihaja in kaj je v ozadju: fascinanten, raznolik svet raziskav o naši prihodnosti. Svet, o katerem se razkrije veliko premalo. Knjige, ki uvajajo izraz, so na primer delo »Odkritje trajnosti. Kulturna zgodovina izraza« Ulricha Groberja ali serija »Pogum za trajnost „iz fundacije“ Forum za odgovornost« Klausa Wiegandta.

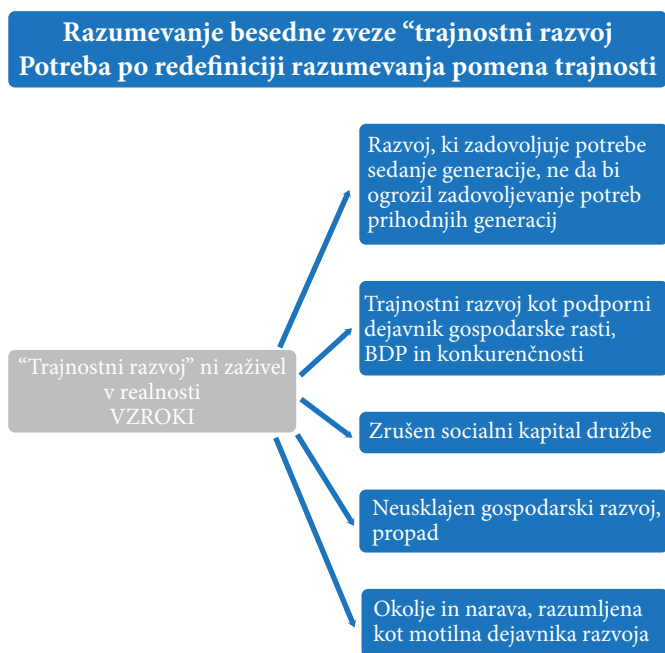
O temi trajnosti se od sredine devetdesetih let razpravlja tudi zunaj znanosti - ta izraz so sami odkrili politika in širši družbeni sloj. Glavna gonilna sila tega je bil svetovni vrh Združenih narodov v Riu de Janeiru leta 1992. Agendo 21 je oblikoval kot globalni model trajnostnega razvoja. Na lokalni ravni po vsem svetu še danes deluje tisoče skupin Agende 21. Vrh v Riu je imel torej zelo specifične posledice: v naslednjih letih so bili ustanovljeni številni inštituti, katedre in drugi organi. Tako je bilo tudi v letu 2011 z nemškim »Svetom za trajnostni razvoj«, ki trajnost razume takole: »Trajnostni razvoj pomeni upoštevanje okoljskih vidikov enako kot socialni in ekonomski vidiki. Trajnostna gospodarska dejavnost pomeni: Otrokom in vnukom moramo pustiti nedotaknjeno ekološko, socialno in ekonomsko strukturo. Eno ni mogoče brez drugega« (Harington, 2016).

To jasno kaže, da obstaja več razsežnosti izraza trajnost. Predstavljajo torej model treh stebrov in enačijo ekologijo, gospodarstvo in socialna vprašanja kot elemente. Trajnostni razvoj mora biti pravičen za vsa tri področja. Nekateri temu pravijo tudi »šibka trajnost«. Večina gospodarskih združenj s tem izrazom izhaja iz tega razumevanja. Znanstveniki, ki kriti-

zirajo ta koncept, govorijo o »močni trajnosti« in vidijo ekologijo kot prednostno nalogo.

Mohamed Buheji (2019) piše o 17 trajnostnih ciljih, ki so povezani s socio-ekonomskimi vsebinami, in ugotavlja, da jih je kar osem neposredno povezanih z revščino, zdravjem, lakoto, dobrim počutjem in izobraževanjem. Drugi trajnostni cilji imajo posreden vpliv na socio-ekonomsko stabilnost in okolje, vsi pa so povezani tako z lokalnim, regionalnim in globalnim nivojem (Graham, 2019).

Trajnostno delovanje razlag Plut (2005, str. 62) tako, da se je v strokovnih krogih izraz »sustainability« ali trajnostnost (op. ni pravilno trajnost, kot navaja Plut), izoblikovala na področju *World Conservation Strategy* o svetovni naravni dediščini. Šlo je za koncept integracije varstva narave in razvoja v smislu zaščite le-te, kasneje pa se je razumevanje razširilo na področje trajnostnega razvoja v gospodarstvu in družbi. Danes se še vedno uveljavlja trodimenzionalno načelo trajnostnosti in sicer poleg gospodarstva (ekonomije) tudi okoljski in socialni vidik. Že ta zasnova je v sebi imela več napak, na kar opozarjamo v nadaljevanju (slika 1).

Slika 1: Različno razumevanje trajnostnosti je pripeljalo do zelo malo napredka na tem področju (Vovk Korže, 2013).

Angleška beseda »*sustain*« pomeni vzdrževati, ohranjati, vztrajati, torej trajnost nečesa v časovnem obdobju. Beseda trajnostnost uči odrekane, samoomejevanje in samodisciplino, zato politično ni zanimiva in se ideje o odgovornem in nepotrošniškem načinu življenju širijo počasi in se prav tako počasi vključujejo v izobraževanje.

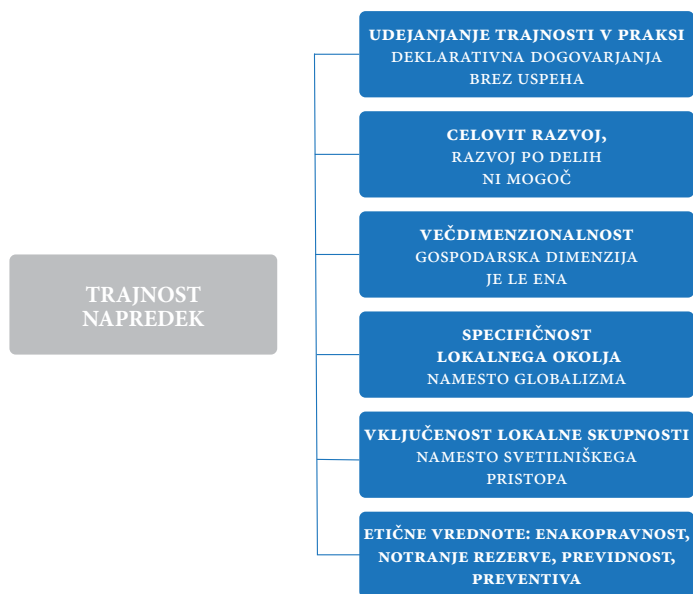
Izraz »trajnost« je danes postal nepogrešljiv del vsake javne razprave in se uporablja inflacijsko. Ker ima beseda »trajnost« pozitiven prizvok - podobno kot »mir«, »pravičnost« in »ohranjanje narave« - se pogosto uporablja v vseh možnih okoliščinah. Industrija govori o »trajnostni proizvodnji«, ponudniki finančnih storitev o »trajnostnem razvoju vrednosti«. Potrošniki bi morali »trajnostno uživati«, promocija glasbe služi »trajnostnemu razvoju otrok« in celo uvedba dneva tople kopeli za starejše občane se oglašuje kot »trajnostna«. Vsakdo pod »trajnostjo« razume nekaj drugega.

Izraz ustvarja več zmede kot uporabnosti. Ima različne pomene, odvisno od definicije, projekta ali konteksta. Zmedena dvoumnost pa ni le posledica današnje inflacijske rabe. V tem izrazu so dejansko pomešani različni dejavniki. Trajnost je zapletena zadeva. Modeli gospodarskega razvoja, svetovna prehrana, ohranjanje narave, zmanjšanje revščine ali distribucijska pravičnost - vsi vidiki danes igrajo pomembno vlogo v razpravi o trajnosti. Če pa pogledamo v preteklost, ugotovimo, da so bile posamezne teme pogosto gledane neodvisno in ločeno. Nekatera vprašanja so bila prednostna glede na zgodovinsko situacijo. Drugi so morali odstopiti, dokler znova ni prišel njihov čas. Danes si strokovnjaki prizadevajo razviti razumljive teorije in modele, da bi izboljšali razumevanje, kaj vključuje trajnost. Glavni izziv za prihodnost je prenašati splošno priznano znanje teoretikov trajnosti v konkretne družbene, politične ali gospodarske okoliščine.

2.2 Blaginja kot del trajnostnosti

Poleg nekaj pozitivnih primerov se ideja o skrbni rabi narave še vedno ni prijela. Nenazadnje so težki časi svetovnih vojn pomenili, da je politika v zahodnih industrijskih državah sredi 20. stoletja zasledovala predvsem en cilj: ustvarjanje blaginje za vse in premagovanje absolutne revščine in razrednega nasprotovanja s stalno gospodarsko rastjo. Dualizem gospodarske rasti in trajnosti je bil tako vnaprej programiran. Na začetku šestdesetih let pa se je začelo čedalje bolj kritizirati to prepričanje v rast in napredek. Škoda zaradi nenadzorovane gospodarske rasti se je povečevala. Tla in reke so bile zastrupljene. V mnogih metropolitanskih območjih se smog tvori iz izpušnih plinov avtomobilov, tovarn in elektrarn. Zlasti otroci so trpeli

za boleznimi dihal. Emisije žveplovega dioksida iz elektrarn in avtomobilskih motorjev so povzročile nastanek kislega dežja ki je uničeval drevesa in celotne gozdne površine. Okoljevarstveniki so govorili o » umiranju gozda«. Renesansa izraza »trajnost« se je začela v sedemdesetih letih. To je bilo zdaj razumljeno širše kot prej. Zagovorniki trajnosti so kritizirali uveljavljene ekonomske modele, ki so propagirali potrebo po stalni gospodarski rasti. Leta 1972 je Rimski klub objavil svojo splošno priznano študijo Omejitve rasti, ki je prvič govorila o »trajnostnem svetovnem sistemu«. Rimski klub je v svojem poročilu opozoril na posledice prekomernega izkoriščanja. Razvil je teorijo, da bi vsaki fazi močne gospodarske rasti neizogibno sledila velika okoljska in družbena kriza. Zato je potrebna redefinicija besedne zveze trajnostni razvoj v trajnostnost (slika 2).

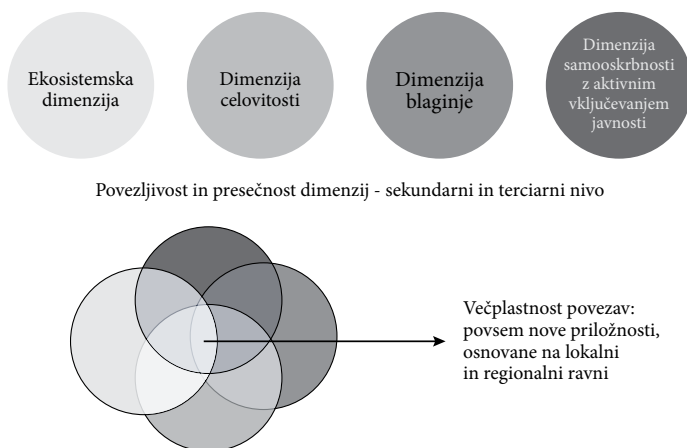

Slika 2: Potrebno je celostno razumevanje vseh dimenzij trajnostnosti (Vovk Koržec, 2013).

Trajnostnost je sposobnost vzdrževanja ravnotežja določenih sistemov ali stanj v nekem procesu. Danes se najpogosteje koristi v zvezi z biološkimi in človeški sistemi. V ekološkem smislu se trajnostnost lahko definira kot način, po katerem biološki sistemi ostajajo raznoliki in produktivni tekom celega časa. Za ljudi je potencial za dolgoročno vzdrževanje blaginje, ki je odvisna od naravnega sveta in odgovorne uporabe naravnih virov.

Trajnostnost je postal širok spekter, ki ga je mogoče opaziti pri skoraj vseh oblikah življenja na Zemlji, od lokalne do globalne ravni in skozi različne vremenske pojave. Dolgo živeča in zdrava močvirja ter gozdovi so primeri uspešnih bioloških sistemov. Nevidni kemijski cikli so prerazporedili vodo, kisik, dušik in ogljik znotraj živih in neživih sistemov v svetu ter vzdrževali življenje že milijone let. Ko se je človeška populacija na zemlji povečala, so se poslabšali naravni ekosistemi, ter sprememba v bilanci naravnega ciklusa je imela negativen vpliv na ljudi in druge žive sisteme.

Danes obstaja več znanstvenih dokazov, kako človeštvo živi na nevzdržen način. Povratek človekove uporabe naravnih virov znotraj vzdržnih meja bo zahtevalo vse večje kolektivne napore. Način bolj trajnostnega življenja je v mnogih oblikah reorganizacije življenjskih razmer (npr. ekovas in trajnostna mesta, ekoobčina in ponovna presoja gospodarskih sektorjev, permakultura, zelena gradnja, kmetijstvo ali delovne prakse, trajnostna arhitektura, uporaba znanosti zaradi razvoja nove tehnologije (zelene tehnologije, obnovljiva energija) do prilagoditve k individualnem življenjskem stilu, pri katerih se ohranjajo naravni viri, kar kaže slika 3).

Slika 3: Trajnostnost ali trajnostni napredek prinaša dolgoročne spremembe, ki se udejanjajo zelo počasi (Vovk Korže, 2013).

3. Razumevanje trajnosti pred in po delu z modulom Trajnostni razvoj in trajnostni turizem

3.1 Metodologija

Izvedba učnih enot na temo Trajnostni turizem

Učne enote smo izvedli pri pouku nemškega in ruskega jezika v 2. letniku na gimnazijah iz Litve (*Vilniaus jėzuitų gimnazija* v Vilni, *Gabijos gimnazijanius* v Vilni), Slovaške (*Gymnázium Ivana Kupca* v Hlohovcu, *Gymnázium Janka Matúšku* v Galanti), Avstrije (*Sir Karel Popper Schule am Wiedner Gymnasium* na Dunaju) in Slovenije (*Gimnazija Frana Miklošiča* v Ljubotomru). Učne enote so bile izvedene jeseni in pozimi 2019.

Raziskovalni vzorec

Napredek pri razumevanju trajnosti smo merili z vprašalnikom, ki je vseboval vprašanja o razumevanju različnih vidikov trajnostnosti in trajnostnega turizma. Dijake smo anketirali dvakrat, in sicer pred izvedbo učnih enot Trajnostni turizem in po njej. V predtestu je sodelovalo 282 dijakov in v potestu 54 dijakov. V predtestu posamezne učne enote so sodelovali razredi iz štirih držav, 104 dijaki iz Litve, 89 dijakov iz Slovenije, 30 dijakov iz Avstrije in 60 dijakov iz Slovaške, starih med 14 in 19 let, pri čemer jih je bila večina, 132 dijakov, starih 15 in 16 let. Od tega je v predtestu sodelovalo 178 deklet in 104 fantje. V potestu posamezne učne enote so znova sodelovali razredi iz treh držav: 39 dijakov iz Litve, 4 dijaki iz Slovenije in 6 dijakov iz Slovaške, starih med 16 in 18 let, pri čemer jih je bila večina, 45 dijakov, starih 16 in 17 let. Od tega je v potestu sodelovalo 29 deklet in 24 fantov. Število je nižje, saj so v potestu sodelovali samo tisti, ki so sodelovali pri izvedbi učnih enot oz. modula.

Merilni instrument

Anketo smo izvedli s pomočjo dveh spletnih orodij: UmfrageOnline (www.umfrageonline.com) in 1KAEnklik (www.1ka.si). Povezavo so dijaki dobili pred in po izvedbi učnih enot. Anketni vprašalnik so sestavljali trije deli. Pri del so sestavljali demografski podatki (spol in starost), drugi del so predstavljale trditve, povezane s poznavanjem in razumevanjem različnih vidikov trajnostnosti (tabela 1) in trditve, ki so se nanašale direktno na stališča, povezana s trajnostnim turizmom (tabela 2). Vsaka trditev je ponudi-

la 4 možne odgovore (F1, se popolnoma strinjam; F2, se deloma strinjam; F3, se deloma ne strinjam; F4, se popolnoma ne strinjam), ki so bolj ali pa manj izražala stališča učencev do trajnosti in trajnostnega turizma, pri čemer so se dijaki morali nujno opredeliti za strinjanje ali nestrinjanje, brez vmesne nevtralnosti.

Statistična obdelava rezultatov

Podatke smo vnesli v tabelo Excell in jih analizirali s statističnim programom IBM SPSS 27 (*IBM® SPSS®* za Windows). Nabor vseh trditev je podan v tabelah 1 in 2 s številom anketiranih (N), s frekvenca posameznih odgovorov, srednjo vrednostjo (Med), aritmetično sredino (As) in standardno deviacijo (SD).

Zanesljivost vprašalnika smo preverili s Cronbachovim alfo testom med intervalom 0 in 1. Višja je bila vrednost, bolj je bil vprašalnik zanesljiv. Vse spremenljivke so bile testirane za normalnost s Kolmogorov-Smirnov testom ($p < 0,5$). Ker podatki niso bili normalno porazdeljeni, smo uporabili neparametrično statistiko. Statistično značilne razlike pred in po testu smo izračunavali s pomočjo chi-kvadrat (χ^2 -test) statistike. Velikost učinka (ES, *ang. effect size*) smo izračunali z Cramér's V izračunom, pri čemer smo se držali pravila, da je $ES \leq 0,1$, mali učinek; $0,1 < ES \leq 0,5$, srednji učinek; $ES > 0,5$ velik učinek.

3.2 Rezultati in diskusija

Dijakom smo postavili v vprašalnikih trditve iz vseh dimenzij življenja, nato pa spremljali njihovo razumevanje pojmov trajnostni razvoj (preglednica 1) in trajnostni turizem (preglednica 2) pred in po delu z modulom Trajnostni razvoj in trajnostni turizem (pojma povezujemo v trajnostnost). Za dijake je pojem trajnost nekoliko bolj abstrakten in manj povezan z vsakdanjim življenjem kot pojem trajnostni turizem.

Trajnostnost in trajnostni razvoj

Zanimalo nas je, ali dijaki poznajo pojem trajnost in trajnostni razvoj ter njegovo povezanost s človekom, družbeno skupnostjo, okoljem in naravovarstvom (preglednica 1).

Preglednica 1: Analiza stališč do trajnosti (N = 336)

	Trajnost	N	F1	F2	F3	F4	Med	As	SD	Chi2 test	df	p	Cramér's V ES
q1	S trajnostjo	282	160	109	9	5	1	1,50	0,649	6,991	3	0,072	0,14
q1%	ščitimo naravo in druga živa bitja.		56,5	38,5	3,2	1,8							
q1		54	40	14	0	0	1	1,26	0,442				
q1%			74,1	25,9	0	0							
q2	Trajnost pomeni razumevanje procesov, ki se odvijajo v okolju.	282	70	174	31	7	2	1,91	0,672	13,796	3	0,003	0,21
q2%			24,8	61,7	11,0	2,5							
q2		54	24	30	0	0	2	1,56	0,789				
q2%			44,4	55,6	0	0							
q3	S trajnostjo se počutim bolj povezan z drugimi ljudmi in družbeno skupnostjo.	282	47	149	68	18	2	2,20	0,790	6,388	3	0,094	0,14
q3%			16,7	52,8	24,1	6,4							
q3		54	16	27	10	1	1	1,93	0,749				
q3%			29,6	50,0	18,5	1,9							
q4	S trajnostjo manj onesnažujem okolje.	283	120	131	23	7	2	1,71	0,729	6,549	3	0,088	0,14
q4%			42,2	46,3	8,8	2,5							
q4		54	32	20	2	0	2	1,44	0,572				
q4%			59,3	37,0	3,7	0							
q5	Znanje o trajnosti mi pomaga reševati vsakodnevne težave.	281	38	115	106	22	2	2,40	0,818	11,593	3	0,009	0,19
q5%			13,5	40,9	37,7	7,8							
q5		54	11	31	12	0	2	2,02	0,658				
q5%			20,4	57,4	22,2	0							
q6	S trajnostjo sem bolj splošno razgledan.	282	72	148	48	14	2	2,01	0,791	19,589	3	0,000	0,24
q6%			25,5	52,2	17,0	5,0							
q6		54	29	22	2	1	2	1,54	0,665				
q6%			53,7	40,7	3,7	1,9							
q7	S trajnostjo ohranjamo ravnotežje v naravi.	283	114	130	31	8	2	1,76	0,747	6,708	3	0,082	0,14
q7%			40,3	45,9	11,0	2,8							
q7		154	30	22	2	0	1	1,48	0,474				
q7%			55,6	40,7	3,7	0							
q8	Trajnost mi pomaga, da bolj zdravo živim.	282	81	145	44	12	2	1,95	0,783	8,387	3	0,039	0,16
q8%			28,7	51,4	15,6	4,3							
q8		54	23	28	3	0	2	1,63	0,592				
q8%			42,6	51,9	5,6	0							

	Trajnost	N	F1	F2	F3	F4	Med	As	SD	Chi2 test	df	p	Cramér's V ES
q9		283	74	134	59	16	2	2,05	0,851	6,605	3	0,102	0,14
q9%	S trajnostjo sem boljši človek.		26,1	47,3	20,8	5,7							
q9		54	22	24	7	1	2	1,76	0,751				
q6%			40,7	44,4	13,0	1,9							
q10		281	94	133	42	12	2	1,90	0,804	15,863	3	0,001	0,22
q10%	Trajnost me povezuje z naravo.		33,5	47,3	14,9	4,3							
q10		54	33	17	4	0	2	1,46	0,636				
q10%			61,6	31,5	7,4	0							
q11		282	54	110	74	44	2	2,38	0,967	5,432	3	0,143	0,13
q11%	Trajnost me sili v potro- šništvo.		19,1	39,0	26,2	15,6							
q11		54	15	19	8	12	2	2,31	1,113				
q11%			27,8	35,2	14,8	22,2							
q12		281	23	39	76	143	4	3,21	0,967	2,269	3	0,519	0,08
q12%	Prihodnost človeka kot vrste me ne skrbi.		8,2	13,9	27,0	50,9							
q12		54	4	7	20	23	3	3,15	0,920				
q12%			7,4	13,0	37,0	42,6							
q13		281	57	171	42	11	2	2,02	0,714	7,803	3	0,050	0,15
q13%	Trajnost spodbu- ja vzdržno, pravičnost družbo.		20,3	60,9	14,9	3,9							
q13		54	19	30	5	0	2	1,52	0,620				
q13%			35,2	55,6	9,3	0							
q14		383	166	85	17	15	1	1,57	0,841	4,830	3	0,185	0,12
q14%	Skrbi me prihodnost otrok.		58,7	30,0	6,0	5,3							
q14		54	30	18	6	0	1	1,52	0,771				
q14%			55,6	33,3	11,1	0							
q15		282	192	67	11	12	1	1,44	0,763	1,939	3	0,585	0,07
q15%	Skrbi me prihodnost drugih ži- vih bitij.		68,1	23,8	3,9	4,3							
q15		54	34	17	2	1	1	1,44	0,664				
q15%			63,1	31,5	3,7	1,9							
q16		281	9	54	132	87	3	3,05	0,792	4,623	3	0,202	0,12
q16%	Trajnost ne spodbuja sodelovanja med ljudmi.		3,2	19,3	46,8	30,9							
q16		54	1	6	23	24	3	3,33	0,743				
q16%			1,9	11,1	42,6	44,4							
q17		282	17	64	136	65	3	2,88	0,829	2,329	3	0,507	0,08
q17%	Načela traj- nostne- ga razvoja niso v skla- du z moji-		6,0	22,7	48,2	23,0							
q17		54	1	12	25	16	3	3,04	0,776				
q17%	mi osebn- ni cilji.		1,9	22,2	46,3	29,6							

Opombe: F₁, se popolnoma strinjam; F₂, se deloma strinjam; F₃, se deloma ne strinjam; F₄, se popolnoma ne strinjam; Cramér's V velikost učinka (ES): $ES \leq 0,1$, mali učinek; $0,1 < ES \leq 0,5$, srednji učinek; $ES > 0,5$, velik učinek.

V predtestu (preglednica 1) so dijaki praviloma izbirali sredinske odgovore (F₂, se deloma strinjam; F₃, se deloma ne strinjam). Tako so se odločali kar pri 14 od 17 trditvah. To smo opazili predvsem v odgovorih, povezanih z vsakdanjim življenjem ljudi in družbe, reševanjem vsakodnevnih težav, zdravim življenjem, prizadevanjem biti boljši človek, bolj povezan z naravo, pravično družbo, spodbujanjem sodelovanja med ljudmi, osebnimi preferencami-cilji in z elitistično vlogi trajnosti. Sredinskega odločanja nismo opazili samo pri treh trditvah s skrbniškim pogledom na trajnost, kot so, da s trajnostjo ščitimo naravo in da nas v povezavi s trajnostjo skrbi za človeka kot vrsto ter za prihodnost otrok.

V potestu (preglednica 1) so se stališča dijakov iz sredinskega odločanja preusmerila v skrajnejšo izbiro odgovorov (F₁, se popolnoma strinjam; F₄, se popolnoma ne strinjam), kar pomeni, da so njihova stališča postala bolj jasna in usmerjena v vse vidike trajnosti. Ta premik od srednjega odločanja k bolj skrajnemu in bolj jasnemu izražanju svojih stališč smo statistično ovrednotili. Pri 5 od 17 trditev smo opazili statistično značilen premik k jasnejšemu izražanju stališč. Ko smo ugotavljali velikost učinka oziroma premika od sredinskega k skrajnejšim odgovorom, smo vedno opazili vsaj majhen učinek. Majhen učinek smo opazili samo pri treh trditvah, pri večini ostalih trditvah pa srednji učinek.

Povzamemo lahko, da dijaki poznajo pojem trajnost in trajnostni razvoj. Na enoznačno zapisane trditve glede trajnosti (preglednica 1) so se pred in po izvedbi učne enote večinsko odločili za popolno strinjanje (da s trajnostjo varujejo naravo, da jih skrbi prihodnost otrok in drugih živih bitij). Nekoliko slabše pa so predvsem v predtestu povezovali trajnost s svojim vsakdanjim življenjem. To kaže na eni strani na ozko povezovanje trajnosti samo z dimenzijo okolja in ne toliko s socialo (družbo) in ekonomijo.

To je tudi namig in napotek izobraževanju, da bi morali v trajnosti bolj poudariti družbene učinke, ne zgolj okoljskih ali tehniških, kar je sicer dediščina t. i. okoljskega izobraževanja, ki je poudarjalo le naravoslovno povezavo za razliko od trajnostne, ki vključuje še družbene, torej socialne, ekonomske in etične dimenzije. Z jezikovnega vidika se da sklepati, da so težje razumeli povedi, kjer je bil zapis z besedami, ki jih ne slišijo pogosto, in obratno, kar slišijo pogosto, so lažje ovrednotili (*S trajnostjo ohranja-*

mo ravnotežje in pravičnejšo družbo in Skrbi me prihodnost otrok). Anke-
ta je bila prevedena v nemščino, slovaščino in litovščino, da so jo vsi učenci
izpolnjevali vsak v svojem prvem jeziku. S tem smo se izognili morebitnim
težav glede razumevanja določenih pojmov oz. besed.

Trajnostni turizem

Zanimalo nas je, ali dijaki poznajo trajnostni turizem ter njegovo poveza-
nost z človekom, družbeno skupnostjo, okoljem in naravovarstvom (pre-
glednica 2).

Preglednica 2: Analiza stališč do trajnostnega turizma (N = 336)

	Trajnostni turizem	N	F1 FF1	F2	F3	F4	Med	As	SD	Chi2 test	df	p	Cramer's V ES
q1	Turizem in	282	9	60	130	83	3	3,02	0,798	5,031	3	0,170	0,12
q1%	trajnostni ra-		3,2	21,3	46,1	29,4							
q1	zvoj sploh nis-	54	2	6	23	23	3	3,24	799				
q1%	ta povezana		3,7	11,1	42,6	42,6							
q2	Trajnostno po-	282	99	128	41	12	2	1,88	0,812	11,576	3	0,009	0,19
q2%	tujem zato, ker		35,4	45,7	14,6	4,3							
q2	s tem ohra-	54	31	20	3	0	2	1,48	0,606				
q2%	njam naravo		57,4	37,0	5,6	0							
q2	in ne obreme-												
q2%	njujem okolja.												
q3	Kadar kupu-	282	32	63	95	92	3	2,87	1,016	9,747	3	0,021	0,17
q3%	jem vodo, jo		11,3	22,3	33,7	32,6							
q3	kupujem v	54	3	22	18	11	3	2,69	0,865				
q3%	plastenki, saj		5,6	40,7	33,3	20,4							
q3	je to najbolj												
q3%	enostavno,												
q4	praktično in	282	75	116	67	22	2	2,13	0,899	36,933	3	0,438	0,09
q4%	higiensko.		26,8	41,4	23,9	7,9							
q4	Na potovanjih	54	14	25	14	1	2	2,04	0,776				
q4%	izbiram resta-		25,9	46,3	25,9	1,9							
q4	vracije, ki po-												
q4%	nuja sezon-												
q5	sko in lokalno	282	59	158	42	20	2	2,08	0,803	48,202	3	0,520	0,08
q5%	hrano.		21,1	56,6	15,1	7,2							
q5	Želim si traj-	54	13	32	8	1	2	1,94	0,685				
q5%	nostno poto-		24,1	59,3	14,8	1,9							
q5	vati, zato bom												
q5%	izbiral cilje,												
q5	ki mi bodo to												
q5%	vsaj deloma												
q5%	omogočali.												

	Trajnostni turizem	N	F1 FF1	F2	F3	F4	Med	As	SD	Chi2 test	df	p	Cramer's V ES
q6	Zato da bo moje potovanje trajnostno,	282	32	80	108	60	3	2,70	0,933	13,903	3	0,003	0,21
q6%	namesto letala raje izberem drugo prevozno sredstvo.		11,4	28,6	38,6	21,4							
q6		54	10	26	14	4	2	2,22	0,839				
q6%			18,5	48,1	25,9	7,4							
q7		282	26	68	127	61	3	2,79	0,886	5,093	3	0,165	0,12
q7%	Trajnostni turizem zame ni zanimiv.		9,2	24,1	45,0	21,6							
q7		54	3	8	25	18	3	3,07	0,843				
q7%			5,6	14,8	46,3	23,5							
q8	Želim pridobiti več informacij o trajnostnih potovanjih.	282	1	102	98	53	2	2,01	0,991	8,997	3	0,061	0,16
q8%			0,4	36,2	34,8	9,9							
q8		54	0	16	27	11	2	1,91	0,708				
q8%			0,0	29,6	50,0	20,4							
q9		281	21	63	118	79	3	2,91	0,894	6,996	3	0,072	0,15
q9%	Trajnostni turizem je nekaj za elite.		7,5	22,4	42,0	28,1							
q9		54	3	9	17	25	3	3,19	0,913				
q6%			5,6	16,7	31,5	46,3							
q10		282	60	89	73	60	2	2,47	1,051	3,313	3	0,346	0,10
q10%	Kadar lahko, potujem s kolesom.		21,3	31,3	25,9	21,3							
q10		54	9	21	17	7	2	2,41	0,922				
q10%			16,7	38,9	31,5	13,0							
q11	Sveža, sezonska in lokalno pridelana hrana povečuje kakovost življenja.	282	111	129	34	8	2	1,78	0,764	1,698	3	0,637	0,07
q11%			39,4	45,7	12,1	2,8							
q11		54	23	24	7	0	2	1,70	0,690				
q11%			42,6	44,4	13,0	0							
q12	Trajnostni način življenja omogoča boljše odnose v družbeni skupnosti.	282	95	137	37	9	2	1,84	0,800	5,057	3	0,282	0,12
q12%			35,9	48,9	13,2	3,2							
q12		54	21	30	7	0	2	1,67	0,583				
q12%			38,9	48,9	13,2	0							
q13	Kadar potujem, vedno kupujem izdelke lokalnega porekla.	282	50	130	80	21	2	2,26	0,836	5,601	3	0,133	0,13
q13%			17,8	46,3	28,5	7,5							
q13		54	13	28	13	0	2	2,00	0,700				
q13%			24,1	51,9	24,1	0							

	Trajnostni turizem	N	F1 FF1	F2	F3	F4	Med	As	SD	Chi2 test	df	p	Cramer's V ES
q14	Da mi je na potovanju	282	56	102	100	23	2	2,31	0,905	4,342	3	0,362	0,11
q14%	udobno, kupujem hrano		19,9	36,2	35,5	8,2							
q14	znanih blagovnih znamk in v trgovinah, ki	54	9	27	16	2	2	2,20	0,762				
q14%	so del poznane trgovske verige.		16,7	50,0	29,6	3,7							
q15	Izbral bom tak	282	88	129	60	14	2	2,02	0,839	8,404	3	0,038	0,16
q15%	način življenja,		30,2	44,3	20,6	4,8							
q15	ki bo zmanjševal podnebne	54	65	35	6	0	2	1,85	0,596				
q15%	spremembe.		61,3	33	5,7	0							
q16	Zavedam se,	282	169	84	17	12	1	1,55	0,791	1,621	3	0,655	0,07
q16%	da lahko sam/sama vplivam		59,9	29,8	6,0	4,3							
q16	na ohranitev okolja.	54	34	17	1	2	1	1,46	0,719				
q16%			63,0	31,5	1,9	3,7							
q17	Čebele so pomembne za	282	206	59	13	4	1	1,34	0,636	0,907	3	0,824	0,05
q17%	ohranjanje biodiverzitete.		73,0	20,9	4,6	1,4							
q17		54	41	11	2	0	1	1,28	0,529				
q17%			75,9	20,4	3,7	0							
q18	Rad bi se bolj vključil/a v	282	93	133	44	12	2	1,91	0,807	45,964	3	0,073	0,15
q18%	življenje in aktivnosti družbene skupnosti.		33,0	47,2	15,6	4,3							
q18		54	26	24	3	1	2	1,61	0,685				
q18%			48,1	44,4	5,6	1,9							

Opombe: F1, se popolnoma strinjam; F2, se deloma strinjam; F3, se deloma ne strinjam; F4, se popolnoma ne strinjam; ; Cramér's V velikost učinka (ES): $ES \leq 0,1$, mali učinek; $0,1 < ES \leq 0,5$, srednji učinek; $ES > 0,5$ velik učinek.

V predtestu (preglednica 2) so dijaki praviloma sredinsko izbirali odgovore (F2, se deloma strinjam; F3, se deloma ne strinjam). Sredinski odgovor so izbrali pri večini, to je pri 16 od 18 trditvev, ne glede na to, ali so povezovali trajnostni turizem s trajnostjo ali s praktičnimi življenjskimi vidiki potovanja. Sredinskega odločanja nismo opazili samo pri dveh trditvah. Obe sta bili povezani s skrbniškim pogledom na trajnostni turizem, in sicer z zavedanjem, da lahko vplivam na ohranitev okolja, in o pomenu čebel za ohranitev okolja.

V potestu (preglednica 2) so se stališča dijakov iz sredinskega odločanja znova preusmerila v skrajnejšo izbiro odgovorov (F1, se popolnoma strinjam; F4, se popolnoma ne strinjam), kar pomeni, da so njihova stališča

glede tega, kakšen naj bo trajnostni turizem, postala jasnejša. Ta premik od srednjega odločanja k bolj skrajnemu in bolj jasnemu izražanju svojih stališč smo statistično ovrednotili. Pri 4 od 18 trditev smo opazili statistično značilen premik k jasnejšemu izražanju stališč. Ko smo ugotavljali velikost učinka oziroma premika od sredinskega k skrajnim odgovorom, smo vedno opazili vsaj majhen učinek. Majhen učinek smo opazili samo pri petih trditvah, pri vseh preostalih trditvah pa srednji učinek.

Zanimivi sta dve trditvi, kjer so dijaki svoje delno nestrinjanje v postestu spremenili v delno strinjanje (F2, se deloma strinjam; F3, se deloma ne strinjam). Gre za izbiro bolj trajnostnih prevoznih sredstev, kot je letalo, in trditev, da je na potovanju voda, kupljena v plastenki, najbolj enostavna, praktična in higienska rešitev.

Vsebinsko odgovori izražajo njihovo zavedanje o pomenu trajnosti tudi v turizmu. V odgovorih, na katerih dejanja sami ne vplivajo (da izbirajo v restavraciji lokalno hrano, uporaba letala in podobno), so odgovorili drugače, kot sicer izkazuje znanje (z izbiro so se delno strinjali), kar ne predpisujemo njihovi neodgovornosti, ampak bolj možnosti ali nemožnosti tovrstnega izbiranja.

V poglobljenih situacijah, kot je npr. povezanost med turizmom in trajnostjo (preglednica 2), kjer bi tudi pričakovali odgovore v smeri strinjanja, so se dijaki tudi odločali sredinsko, kar lahko kaže na to, da sicer trajnost poznajo splošno, ne pa globlje, kar lahko trdimo tudi na osnovi drugih odgovorov. Zato menimo, da bi mladim vsebine trajnosti morali bolj povezati z vsakdanjim življenjem in ne, da je to le nekaj, kar se tiče okolja, saj se mladi kot »žrtve« potrošništva še ne zavedajo globalnih negativnih posledic tega načina življenja za naš planet. Morda bi mladi odgovarjali drugače po korona času, ko vidijo na spletu karte, kako se je v času krize izboljšal zrak, voda, kako se je vrnilo življenje v vodo pri Benetkah, ko se je ustavil tok turistov.

Jezikovno dijaki izkazujejo razumevanje, saj je kar nekaj vprašanj sestavljenih pozitivno-negativno, in so morali razumeti kontekst, da so lahko odgovorili. Ker so tudi besedne zveze iz nabora trajnosti za dijake morda nove, so jih vsebinsko razumeli, zato zaključujemo, da je anketa dober pokazatelj odnosa mladih do trajnostnega turizma in do trajnosti.

Potreben je nov premik na poti trajnostnosti. Večina raziskav o trajnostnosti se navezuje na okoljsko dimenzijo, ki vključuje poznavanje in upravljanje z naravnimi viri, manj pa so prisotne konkretne spremembe v družbi, ki bi potem res omogočile implementacijo vseh dimenzij trajnosti. Velika težava sedanjega razumevanja trajnostni je, da je koncept trajnostnega razvoja večinoma osredotočen na sočasno obravnavanje trojnih družbenih, ekonomskih in okoljskih ciljev (pogovorno znani kot Ljudje,

Dobiček, Planet). Trojne cilje trajnostnega razvoja naj bi dosegli z gospodarsko rastjo in razvojem (Kopnina, 2020), kar pa se kaže kot odmik od trajnostnosti.

Trajnostna družba bo morala upoštevati poleg omejenih naravnih virov tudi razlike v kvaliteti življenja ter vrednote in pogoje, ki spremljajo družbeni razvoj (Pappas, 2012), kar pa zahteva celovit pristop. Z našo raziskavo lahko temu samo pritrdimo.

Odličen način za obravnavo trajnostnih vsebin predstavlja pristop Content and Language Integrated Learning (CLIL). CLIL je po definiciji dvojno usmerjen izobraževalni pristop, pri katerem se dodaten jezik uporablja za učenje in poučevanje tako vsebine kot jezika (Coyle, Hood in Marsh, 2010). V Evropi je bil v 1990ih letih razvit za potrebe jezikovnega učenja, in sicer tako, da so vsebine splošnega kurikulumu obravnavali v okviru pouka tujega jezika (Cross, 2013). Pri tem je »soft CLIL« krajši različek CLIL programa (Ball idr. 2016). Prednost CLIL-a kot pristopa je možnost vključevanja tem, ki se običajno ujemajo ali presegajo enojezične pristope, vendar pa pomembno prispevajo k razvoju pismenosti materinega jezika in višajo raven medkulturne zavesti in razvoj ključnih kompetenc ter s tem povečajo motivacijo, sodelovanje in zadovoljstvo vključenih dijakov (Cross, 2013, Ball idr., 2016).

Naše soft CLIL učne enote na temo trajnostni turizem v okviru pouka tujega jezika so lepo predstavile, kako lahko trajnost povežemo s konkretnimi spremembami v družbi in tako v majhnih korakih, postopoma, z majhnim učinkom dvignemo trajnostno zavest pri mladini, ki jo bo netrajnostni razvoj v bodočnost najbolj prizadeval. Ugotavljamo, da je CLIL učinkovito orodje, primerno za izobraževanje za trajnostni razvoj (Ito, 2018).

4. Zaključek

V globaliziranem svetu je merilo uspešnosti države najpogostejše gospodarska rast. Politiki in ekonomisti si v glavnem delijo prepričanje, da je doseganje gospodarske rasti ključni in skorajda edini cilj gospodarstva. Omejenost naravnih virov je pripeljala do osnivanja koncepta trajnostnega razvoja. Zmotno je prepričanje, da je trajnostni razvoj zgolj skrb za ekologijo. Marsikdaj se neupravičeno zanemarjata družbena in ekonomska komponenta koncepta. Cilj držav v prihodnosti je ustvariti harmonijo med temi tremi vidiki trajnostnega razvoja. Pomembno vlogo pri tem ima izobraževanje. Izobraževanje o trajnostnosti mora temeljiti na širšem razumevanju tega pojma s poudarkom na način, da trajnostnost vključuje tudi ekonomsko rast in poudarja pomen izobraževanja.

Čeprav se soočamo s problemom merjenja in oblikovanja okvirjev trajnostnega razvoja, so države Evropske unije že razvile različne kazalce, ki usmerjajo ravnanja politike v izboljševanje kvalitete življenja. Trenutno nam merjenje trajnostnega razvoja omogočajo redki in nepopolni kazalci.

Literatura

- Ball, P., Kelly, K. in Clegg, J. (2016). *Putting CLIL into Practice: Oxford Handbooks for Language Teachers*. Oxford University Press.
- Buheji M. in Abmed, D. (2019). Framework for Mitigating Coming Socioeconomic Crisis. *American Journal of Economics* 2019, 9(6), 320–327.
- Cross, R. (2013). *Research and Evaluation of the Content and Language Integrated Learning (CLIL) Approach to Teaching and Learning Languages in Victorian Schools*. Victorian Department of Education and Early Childhood.
- Harrington, L. M. B. (2016). Sustainability theory and conceptual considerations: a review of key ideas for sustainability and the rural context. *Paper in Applied Geography*, 2(4), 365–382.
- Ito, Y. (2018). CLIL in Practice in Japanese Elementary Classrooms: An Analysis of the Effectiveness of a CLIL Lesson in Japanese Traditional Crafts. *English Language Teaching*, 11(9), 59–67.
- Kopnina, H. (2020). Education for the future? Critical evaluation of education for sustainable development goals. *The Journal of Environmental Education*, 51(4), 280–291.
- Lui, L. (2011). Where in the world of sustainability education is US geography. *J Geogr Higher Educ*, 35(2), 245–263. <http://dx.doi.org/10.1080/03098265.2010.548086>
- Medved P. (2018). *Evropske trajnostne soseske*. Ljubljana: Založba FDV (Knjižna zbirka OST).
- Meyer, O. (2010). Introducing the CLIL-pyramid: Key strategies and principles for quality CLIL planning and teaching. *Basic issues in EFL-Teaching and Learning*, 11–29.
- Plut, D. (2002). Teoretični in metodološki vidiki koncepta trajnostnosti/sonaravnosti. *Geografski vestnik* 74(1), 73–86.
- Pappas E. (2012). A new systems approach to sustainability: University Responsibility for Teaching Sustainability in Context. *Journal of Sustainability Education*, 3(1), 3–18.

Smole Đorđević, M. (2010). Trajnostni, trajnostnost, *Terminološka svetovalnica*. ZRC SAZU Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. <https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/trajnostni-trajnostnost#v>

Trajnostni cilji. <https://sdgs.un.org/goals> ;

<https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>

Sustainable Report 2020, Slovenia (2020). <https://www.sdgindex.org/>

Vovk Korže, A. (2013). *Dimenzije trajnosti*. Zbornik Družbeni vidiki trajnosti. Filozofska fakulteta Maribor.

Wals, A. E. J. (2014). Sustainability in higher education in the context of the UN DESD: a review of learning and institutionalization processes. *Journal of Cleaner Production*, 62, 8–15. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.06.007>

WCED, 1987. *Our Common Future. World Commission on Environment and Development* (Svetovna komisija za okolje in razvoj), Oxford University Press, Oxford, UK, str. 46

Westaway, J. (2009). A sustainable future for geography? *Geography* 94(1), 4–12.

Spletne strani

<https://www.nature.com/natsustain/>

Viri financiranja

Rezultati so bili zbrani v okviru triletnega mednarodnega Erasmus+ projekta 2018-1-SK01-KA201-046316; “Problemorientierter Soft CLIL Ansatz für nichtenglischen FS Unterricht“, 2018–2021; vodja projekta: prof. dr. Alja Lipavac Oštir.